

Vormselliturgie



Naar een deugddoende, sobere en sterke vormselviering

(1) Liturgie normeert, we doen niet om het even wat.

Het domein van de rituelen vraagt welbepaalde, herhaalbare, herkenbare woorden en vormgeving. Dit schept verbondenheid. Dit sluit creativiteit niet uit, maar maakt het samenspel tussen “open momenten” en “gesloten momenten” duidelijk.

Dé norm is Jezus Christus. Hij verzamelt het volk voor de liturgie, Hij is de voorganger... Het is dus vanuit het Christusmysterie dat we “feestelijke” momenten in het leven diepgang geven en vieren... Hij is dan ook het “thema” van elke liturgie.

We worden ook genormeerd door de traditie. De liturgie lijkt “gestold” tot ons te zijn gekomen en toch is elke traditie een avontuur van doorgeven naar de toekomst... Gaan staan in de traditie schept verbondenheid met de generaties voor ons – en wel tot bij de eerste kerk! Gaan staan in de traditie schept verbondenheid in de breedte. Christenen worden een “samen” door dezelfde liturgie.

(2) Liturgie – en zeker de vormselviering – heeft een uitdrukkelijke plaats in de catechetische opdracht van de kerkgemeenschap.

Uiteraard horen vormsel en catechese samen. Maar volwassen worden in het geloof is een veel breder perspectief: bekering, ontdekking, catechese een leven lang, ook als gedoopte!

De vormselviering is juist als liturgie een catechetische kans en een uitdaging. De catechese kan de band liturgie en leven smeden; zelfs de “occasionele” deelnemers kunnen doorheen de liturgie binnengevoerd worden in de wereld van het geloofsmysterie; de dragers van de liturgie en van de catechese staan in de spanning tussen authentiek getuigenis enerzijds en openheid en onthaal anderzijds.

(3) We vieren sacramenten, die ten volle “geschenk” van Christusontmoetingen zijn!

In de sacramenten gaat het om de broze, maar kostbare schat van de ontmoeting met de Heer, die ons voor de verantwoordelijkheid plaatst ze ook als “gave” aan de jongeren en aan de gemeenschap aan te bieden.

(Sacrament niet zo zeer “ex opere operato” en dan maar afmeten of er genoeg zichtbaar effect is op lange of korte termijn;

Sacrament eerder – in postmoderne context – als “gave, icoon”: en dan beseffen dat je deze gave moet durven “geven”, zonder echt te weten of de ander ze zal openen, of echt “zien”...

De kwetsbaarheid van de Gever, Christus, gaat over op de christelijke gemeenschap en de catechisten die met deze gave aan het werk gaan...

Besluit: een drievoudige uitdaging voor de vormselviering:

- Creatieve trouw een band smeden tussen liturgie en leven
- Staan waarvoor je staat én gastvrij onthalen
- De kwetsbare gave van de sacramenten centraal stellen

Bronnen:

Volwassen worden in geloof. Catechese in het leven van de Kerk (Verklaringen van de bisschoppen van België. Nieuwe reeks 33; september 2006)

LAMBERT LEIJSEN, *Met de stille glans van Gods Geest. Sacramenten en postmoderniteit* (Verkenningen; Averbode 2003).

GINO MATTHEUWS, “Liturgie, een zaak van velen. Een ecclesiale liturgie als opdracht voor de liturgische werkgroep”, in *Werken aan liturgie. Een opdracht voor de liturgische werkgroep. 50^{ste} liturgisch congres, Tijdschrift voor Liturgie 90(2006) 70-81.*

Suggesties en aanbevelingen voor de vormselviering (2006 – licht gewijzigd)

1. De verhalen achteraf van de vormheren leren hoe fijn de vormselvieringen doorgaans verlopen. Hiervoor uitdrukkelijk **proficiat en dank aan parochies en catechistenploegen**. De ontmoeting tussen vormeling en vormheer bij zalving en handoplegging is vaak een intens moment waaruit authenticiteit en ontroering spreekt. De ontmoeting tussen deelnemers en het liturgisch gebeuren – hoe occasioneel soms ook – is voor de parochie een enorme kans. Vandaar de oproep om verder zorg te dragen voor de vormselviering. Het is een getuigenis van waarvoor we stàan als christelijke gemeenschap. Daarom volgen enkele aandachtspunten en suggesties voor het verloop van de viering.
2. De **vormselliturgie** vind je in de *Orde van dienst voor de vormselliturgie* (Onder redactie van het ICLZ, Licap 1976), een officiële bewerking van de *Ordo Confirmationis* (Rome 1971). De uitgave *Vormselviering met doophedenking. Aangepast ritueel voor twaalfjarigen* (Redactie ICLZ, Licap 1974, en herwerkt in 1985) is nog steeds een goede basis. We verwijzen uiteraard ook naar de *Suggesties voor een vormselviering met 13 jarigen* (PIC 1996) van onze Dienst parochiecatechese waarin een aantal eigen karakteristieken: de band met eventuele plussersgroep, creatieve momenten in de woorddienst, verwijzing naar werkmomenten rond geloofsbelijdenis in de vormselcatechese.
3. In de **Dienst van het Woord** luisteren we naar Gods woord. Het evangelie – onverkort – en eerste/tweede lezing komen uit Oud en Nieuw Testament. De lezingen van de zondag, of keuzelezingen uit de Orde van dienst... of uit lectionarium IV, 351-358. Op deze plaats in de liturgie worden geen andere teksten ingelast, hoe diepzinnig of “beter toegankelijk” ook. Elders in de viering kan zulke overweging wel z'n plaats vinden. Omwille van de lange duur of het niet zo vertrouwd zijn van de deelnemers, kan gekozen worden voor één lezing naast het evangelie. Het is zelfs niet onmogelijk de schikkingen te volgen van het *Directorium voor de liturgie met kinderen*, en te kiezen voor de evangelielezing alleen. Alleszins gaan we er vanuit dat in de woorddienst het Woord Gods verdiept en levendig gemaakt wordt in de homilie van de vormheer, en zo tot in het hart van de vormelingen kan doordringen.
4. De dialoog tussen vormheer en vormelingen bij de **hernieuwing van de doopbeloften** kan eventueel voorafgegaan worden door geloofsgetuigenissen van de vormelingen. Het schept een concrete band met de voorbereidingsweg in de catechese. Deze “geloofsbrieven” zijn kort en hebben een inleidend karakter. De geloofsbelijdenis van het volk valt strikt genomen weg door de hernieuwing van de doopbeloften van de vormelingen en door de afsluitende bevestiging door de voorganger en het antwoord “Amen” van alle aanwezigen. Toch zijn er ook goede ervaringen met de uitnodiging aan allen om samen met de vormelingen – zoals dat iedere zondag gebeurt – de geloofsbelijdenis te zeggen. Het wordt ervaren als actieve deelname en als een getuigenis van de volwassenen.
5. Handoplegging en gebed zijn essentiële rituelen in de **Dienst van het vormsel**. Het mag geen rommelig tussendoortje zijn, waar mensen nauwelijks beseffen wat er gebeurt. Hoe “wijding” bekomen en bewaren? Zeker door stilte te vragen en te creëren, door uit te nodigen samen met de vormelingen recht te staan, door de stilte ook even aan te houden. De handoplegging is in principe een gezamenlijk gebeuren over de groep vormelingen. De ervaring leert dat ook een individueel gebaar, of over enkelen samen in kleinere groepjes, een sterk moment kan zijn, en de betrokkenheid vergroot. Toch mag het geen aanleiding zijn tot ‘extra verplaatsing’ van de vormelingen, die de stilte op dat ogenblik zou doorbreken... Het gebed door de vormheer zoals voorgeschreven in de *Orde van dienst* sluit hierbij onmiddellijk aan.

6. De **dienst van de tafel** verloopt in principe zoals in de plechtige, zondagse eucharistieviering waarbij het samenspel tussen voorganger, concelebranten, diaken, pas gevormden, en alle gelovigen tot zijn recht mag komen. Het is zeker zinvol dat de gevormden de gaven voor het altaar vanuit het volk aanbrengen. We willen ook duidelijk zijn over het Grote Dankgebed. De Belgische bisschoppen vragen dat we in de eucharistie – en dus ook in de vormselviering – gebruik maken van de officieel goedgekeurde teksten (*Vademecum*, p. 23). Eucharistische gebeden VIII, IX en X voor liturgie met kinderen en jongeren komen zeker in aanmerking. Een eigen accent ligt in de prelatie. We verwijzen ook naar verschillende mogelijke acclamaties in het vernieuwde liedboek *Zingt Jubilate* (Averbode 2006) of in de *Suggesties* (1996). De acclamaties moeten niet altijd gezongen zijn, het kan even goed door allen samen gebeden worden. Door één van de celebranten kan in het Grote Dankgebed een inlassing gelezen worden voor de gevormden, hun families, de parochiegemeenschap...
7. Het creatieve en authentieke van een vormselviering ligt wellicht in het goede evenwicht tussen wat standaardliturgie is en wat **inbreng van eigen leven** is. De ervaring van de vormheren leert dat juist in de eenvoudige vormselvieringen zonder al te veel en al te lange extra's, het eigenlijke gebeuren van de vormselritus het best tot zijn recht komt. Toch zijn er gelegenheden in de viering waar vormelingen – in de tweede helft van de viering 'pas gevormden -, catechisten, ouders, jongerenwerking, parochieteam een eigen creatieve inbreng kunnen hebben. We noemen een woord van welkom, een inleiding in de viering, een engagementsverklaring (geloofsbrieven) van de vormelingen, voorbeden voor kerk en wereld, een oproep als zending, een woord van dank. Drie stelregels hierbij. (1) Dit alles zal maar een inbreng van het eigen leven zijn, als het ook vanuit het leven – de catechetische voorbereiding op de viering - is opgebouwd. (2) Dit zal maar getuigen van eigen leven als de spontaniteit en de eigen taal van jongeren de voorrang heeft. (3) Zulke inbreng in de viering heeft altijd een 'symbolisch' karakter: het persoonlijke woord van één of twee personen, vertolkt de gedachten van allen.
8. Sommige **symboolhandelingen** verzwaren de vormselviering bij het binnenkomen, bij de voorstelling van de vormselkandidaten, bij de hernieuwing van de doopbeloften, dankrituelen aan het einde van de viering... Zeker wanneer dit alles nog eens individueel op scène wordt gezet, loopt de viering uit. Soms gaat de aandacht van de vormelingen méér naar die extra's die ze moeten doen dan naar hun eigenlijke "optreden", zich aan te bieden voor het vormsel. Een weg van versobering kan zijn: één of enkele vertegenwoordigers stellen één of andere symboolhandeling. Of we verhuizen zulke elementen naar voorbereidende vieringen, zoals de viering van de naamopgave.
9. Ook de **vormheer** kan bijdragen in stilering en versobering van de vormselviering. De homilie bij de vormselviering is wellicht geen al te uitvoerig catechesemoment. Ook de tijd van persoonlijke ontmoeting – hoe intens ook – kan binnen redelijke perken gehouden worden.
10. Nog een woord over de **opstelling** in de viering. Het is weinig zinvol de vormelingen opzij van of achter het altaar op te stellen, met het gezicht richting volk. Het creëert een sfeer van optreden, het maakt contact tussen voorganger en vormelingen erg moeilijk, het bevordert niet waartoe de liturgie dient: de Heer te plaatsen te midden van zijn volk dat liturgie viert. Daartoe is iets als een halve cirkel voor het altaar wel geschikt. Op deze wijze hebben de vormelingen toch een bijzondere plaats, maar niet los van, of zelfs tegenover, de vierende gemeenschap.
11. Een **tekstboekje** bij de vormselviering is voor al degenen die een actieve rol spelen in de viering een must. Zullen ook allen in de kerk een boekje krijgen? Hangt van een aantal factoren af. In elk geval zouden allen moeten beschikken over een schema van de viering, over de teksten van liederen, over de volledige Dienst van het Vormsel, over alle vaste teksten in de viering die door allen samen worden gebeden. Het Eer aan God, het Onze Vader enz. zullen de occasionele kerkgangers meebidden als ze de tekst voor zich hebben. We bewijzen hen hiermee een dienst, ze kunnen actief meedoen.

Tips voor vormseliturgie en catechese

Lezingen begrijpen

Zorg

De vormelingen zouden toch wat vertrouwd moeten zijn met de Bijbellezingen van de vormselviering

Tips

Het is mogelijk om de evangelielezing van de vormselviering als uitgangspunt te nemen voor een Bijbelgesprek of een bibliodrama.

De geloofsbelijdenis

Zorg

De vormelingen beamen de geloofsbelijdenis zonder enig besef van wat zij zeggen.

Tips

Voor verwerking:

- Op p. 68 in de handleiding van *'Gaan-de-weg'* worden de jongeren uitgedaagd om hun antwoord te formuleren op de 'brief van God'. Tijdens een vormselbijeenkomst kan hieraan tijd besteed worden.
- In het boekje *'In vorm gevormd'* (uitgave van catechesehuis Brussel) staan een aantal werkvormen om rond de geloofsbelijdenis te werken (o.a. 'geloofstest', verwerking aan de hand van de parabel van de zaaier).
- Het boekje *'Goed gevormd'* (Iny Driessen), biedt toegankelijke verwoording i.v.m. de geloofsbelijdenis (gebeden, werkvormen, zeer toegankelijke achtergrondteksten).
- Het boekje van Kolet Janssen, *'Ik geloof dat ik geloof'*, is een iets uitgebreider, maar zeer toegankelijk boekje ivm de geloofsbelijdenis. Je zou de jongeren kunnen uitnodigen om in voorbereiding op de bijeenkomst over de geloofsbelijdenis, ieder een hoofdstukje te lezen en er dan tijdens de bijeenkomst aan de anderen over te vertellen.

Voor tijdens de viering

Vanuit de bespreking in de catechese kunnen de jongeren zelf een tekst maken over wat zij geloven. Deze kan worden geredigeerd tot één of twee teksten of men kan één of twee teksten kiezen waarin ze zich kunnen vinden.

of

Laat de vormelingen in groepjes van drie in één krachtige zin formuleren "ik wil gevormd worden omdat ...". Deze slagzinnen kunnen als een soort spreekkoor door alle vormelingen van een groepje gezegd worden in de viering.

Nadien wordt dan de geloofsbelijdenis gezegd in dialoog met de vormheer.

De toediening van het vormselsacrament

Zorg

Vormelingen zijn zo zenuwachtig tijdens het vormsel dat ze de grootsheid, het 'heilige' van het moment van het vormsel niet intens kunnen beleven.

Tips

Bespreek met de vormelingen het gebruik van olie en het ritueel van de handoplegging (cf. thema 9 van *'Gaan-de-weg'*):

Elke vormeling mag van thuis een potje meebrengen waar olie of zalf in zit.

De vormelingen vertellen elkaar wat ze meebrachten en waar die olie/zalf voor dient.

Hiervoor vind je ook inspiratie in de handleiding van *'Gaan-de-weg'* en het boekje *'In vorm gevormd'*

Oefen met de vormelingen het moment van de handoplegging en zalving.

Vertel de vormelingen wat er gebeurt op het moment van de handoplegging en zalving:

De vormeling gaat tot bij de vormheer (en knielt).

Meter en peter staan links en rechts achter de vormeling en hebben hun hand op de schouder van de vormeling.

De vormeling noemt zijn naam

(herinner de vormelingen aan thema 1 over de naam en de viering van de naamopgave)

De vormheer legt zijn rechterhand op het hoofd van de vormeling.

(herinner de vormelingen aan de vele mogelijkheden die we hebben met onze handen uit thema 9)

De vormheer zegt "ontvang het zegel van de heilige Geest" en zalft het voorhoofd met chrisma.

(herinner de vormelingen aan 'een onuitwisbare indruk' thema 9)

De vormeling antwoordt Amen

(De vormheer zegt 'Vrede zij u')

(De vormeling antwoordt 'En vrede zij u')

Verdeel de rollen: iemand neemt de rol van de vormheer, twee nemen de rol van peter en meter, één neemt de rol van de vormeling. Laat hen dit geheel "spelen".

Oefen zo lang tot ieder goed weet wat er gebeurt bij de handoplegging en de zalving.

vormelingen verwoorden hun geloof in eigen teksten en gebeden

Zorg

De teksten en gebeden moeten enerzijds een goede weergave zijn van de essentie van het vormsel maar anderzijds ook in een taal uitgedrukt zijn die de vormelingen en hun familie goed begrijpen.

Tips

Nadat de vormelingen zich vertrouwd hebben gemaakt met het evangelieverhaal van de vormselviering, kunnen zij vanuit wat zij ontdekt hebben in het

evangelieverhaal in groepswerk eigen gebeden en teksten schrijven voor in de viering. Elk groepje kan een andere opdracht krijgen.

- het welkom
 - Wat maakt deze viering zo bijzonder?
 - Waarom zijn we blij dat jullie allemaal hier zijn?
- de schuldbede
 - Waar slaagden we niet in tot nu toe en willen we God vragen om het in het vervolg beter te doen?
- de voorbede
 - Als we willen leven als christen, in het licht van dit evangelie, waar hebben we dan hulp en steun bij nodig?
 - Welke andere (groepen van) mensen kunnen Gods steun gebruiken?
- het slotwoord
 - Wat willen we dat de mensen onthouden uit deze viering?

Elk groepje probeert het gebed of de tekst krachtig te verwoorden: geen lange zinnen en geen herhalingen.

Nadat elk groepje klaar is met zijn opdracht, lezen ze hun tekst voor aan de anderen.

Dit is al een eerste keer oefenen van het voorlezen: niet snel en onduidelijk, maar traag en luid.

De vormheer kennen

Zorg

- De vormelingen kennen de vormheer niet en ze begrijpen niet waarom hij en niet de pastoor hen vormt.
- De rol en de persoon van de vormheer een concreet gezicht geven in de plaatselijke gemeenschap en in de catechese ter voorbereiding van de vormselviering.

Tips

Werkwijze:

- De catechesegroep vraagt via e-mail aan de dienst parochiecatechese (parochiecatechese@bisdomhasselt.be) de info over hun vormheer (-heren). De dienst parochiecatechese zal een “gegevensbank” opmaken met
 - een foto van de vormheer
 - een korte voorstelling van iedere vormheer,
 - standaardtekstje over de “rol van de vormheer” (zie ook p. 10)
 - een “woordje van de vormheer” persoonlijk gericht aan de vormelingen in zijn vieringen.
- De catechesegroep kan op basis van deze gegevens zorgen voor een publicatie in de plaatselijke editie van K+L (Let op: tijdig plannen, ten laatste 3 weken op voorhand alle materiaal binnen bij de “redactieploeg”).
- Deze informatie kan ook gebruikt worden in de catechesewerking ter voorbereiding van de viering. Zo hebben de vormelingen al enig idee wie er

hen zal vormen en waarom hij dat komt doen.

Oproep aan de catechisten:

Maak gebruik van het materiaal dat de vormheren via de dienst parochiecatechese aanbieden.

Wat kan je ermee doen?

Deze informatie vertellen aan uw vormelingen en hen de foto laten zien. Zo weten ze 'iets' over de vormheer.

Deze informatie doorspelen aan de redactieleden van Kerk en Leven zodat alle mensen in de parochie weten wie komt vormen.

En na het vormsel?

Zorg

Het is belangrijk dat in de vormselviering kan klinken dat het vormsel geen eindpunt maar een beginpunt is.

Tips

- Als er een plusserswerking in de parochie/federatie of dekenaat is, kunnen enkele plussers aan het einde van de viering hun werking heel kort voorstellen en de vormelingen hartelijk uitnodigen. De plusserswerking kan ook voorgesteld worden op de kaft van het boekje van de vormselviering.
- Als er geen plusserswerking is, kan men twee vormelingen van het vorige jaar aan het woord laten om de vormelingen te vertellen wat het voor hen heeft betekend om gevormd te zijn.

Liederen

Zorg

Het zou goed zijn als de vormelingen de liederen in de viering kennen. We hebben geen goede stem en/of muziekkennis.

Tips

MATERIAAL

	CD	partituren	instrumentale versie van de liederen
<i>Samuel-liedjes voor godsdienstles en catechese</i> , samenstelling Jos Bielen en Ignace Thevelein,	X	X	X
www.catechesehuis.be <i>Zevenmaal vieren</i>	X	X	X
'Geloofslid' bij de handleiding 'In vorm gevormd'.	X	X	X

www.eenfijnedag.be <i>Stuur daarom Uw Geest</i> <i>Vaar het leven in</i> <i>Ik geef je mijn woord</i>	CD en karaoke DVD	X	X
	X	X	X
	X	X	X
	X	X	X
<i>Naar de overkant</i>	X	X	10 van de 15 liedjes
Reeks 'Zitten of opstaan' (1-6)	X	X	
Reeks 'Opwekkingsliederen' kinderen 16 delen	X	X	

TE GEBRUIKEN

Om de liederen aan te leren en regelmatig te zingen

Desnoods CD's gebruiken tijdens de viering, als er geen andere mogelijkheden van instrumentale begeleiding zijn.

Bijlage standaardtekstje over “vormheren” voor in Kerk en Leven en in de catechese

Vormheren, wie zijn ze?

De gewone bedienaar van het vormsel is de bisschop, zo stelt het kerkelijk recht. Dit gebruik heeft zijn wortels tot in de eerste eeuwen van de kerk. De bisschop staat daar op Christus' plaats, het Hoofd van de kerkgemeenschap. Hij gaat voor in de eucharistie, hij “bezegelt” het doopsel door de zalving, hij is degene die geloofsgemeenschap bindt aan elkaar en aan Christus. “Waar de bisschop is, daar is de kerk” is wel de kortste samenvatting van deze theologische realiteit.

In de loop van de kerkgeschiedenis wordt de rol van de bisschop wat opgesplitst, de priesters nemen in de plaatselijke gemeenschappen zijn taak over op heel wat vlakken. Maar in het vormselsacrament is de oorspronkelijke idee steevast blijven voortbestaan: de bisschop “bezegelt” het doopsel door de zalving, hij is de “gewone bedienaar van het vormsel.”

Toch laat hij zich vandaag op zijn beurt vervangen door een aantal priesters die op een of andere wijze een bijzondere band met hemzelf of met het bisdom als geheel hebben. De vicarissen en bisschoppelijke afgevaardigden zijn rechtstreekse medeverantwoordelijken in het beleid, de kanunniken hebben als “gebedsgemeenschap rond de bisschop” een eigen, persoonlijke band, de dekens leggen de brug tussen de bisschop en de plaatselijke parochie- en federatieherders, de verantwoordelijken in verschillende diocesane diensten bouwen mee aan de pastorale zorg waarvoor de bisschop garant staat. De vormheren - bekende of minder bekende gezichten, jong of oud - brengen de roeping tot eenheid rond de bisschop tot in de plaatselijke kerkgemeenschappen van het bisdom.

Maar nog merkwaardiger als je erbij stil staat is dit. De gevormde jongeren dragen deze roeping tot eenheid verder in de Geest die ze ontvangen, in het kruisje op het voorhoofd, in de “bezegeling” van hun doopsel. Eigenlijk zijn zij doorheen de bisschop en de vormheren de getuigen van die ene wondere realiteit: dat de Verrezen Heer het Hoofd van de gemeenschap en ene Herder is. Hij laat zijn jongeren en zijn kerk nooit in de steek!